

spoznamo, kako nepopisno lepa je morala biti prvotna slika in kako opravičeno je torej strmenje, s katerim jo je svet ogledoval.

Jednake nezgode so zadele druga Leonardova dela. V bakru je izdelal mojstersko soho:

Leonardo da Vinci.

„Frančišek Sforza na konju.“ Takratni kronisti pravijo, da „kaj lepšega in bolj umetnostnega umotvora še nikdo ni vžil. Ne iz bakra: živa sta Frančišek in konj“. A glej, v Milan prihrujejo Francozi, užigajo in pustošijo, prah in pepel je njihov sled. Tudi to divno soho Leonardovo razbijejo v ognjenem srdcu.

Ko je prišel francoski kralj Ludovik XII. v Milan, strmelo je mesto nad nekim drugim Leonardovim umotvorom, ki je res vreden velikega zanimanja. Vedno misleči umetnik je bil namreč izumil čuden stroj. Naredil je orjaškega leva, naravnemu tako podobnega, da ga je vsakdo smatral pristnim. Ta lev je mogel tudi na čisto določeno daljavo sam krepko in, kakor to levi znajo, ponosno hoditi. Ko je bil Ludovik sredi trga, kjer se mu je celo mesto udanostno poklonilo, izpusti Leonardo svojega leva, da je krepko korakal proti kralju. Brezmejno strmenje množice . . . tu in tam tudi strah pred grivastim mogočnejšem — preveva presenečene trume. Je-li to res? So to-li bajke? Ko lev trdnim in ponosnim korakom pristopi blizu Ludovika, ki je prvi hip obledel pred to uganko, povesi silno glavo, kakor bi se kralju poklonil, potem pa — čuj! — odpre svoje prsi ter pokaže v njih bujen šopek snežno-belih lilij, cvetec-ljubljenk francoskih kraljev, simbol bourbonske rodovine. Potem lev zopet zapre prsi, pokloni se iznova z glavo in odide nazaj k Leonardu, ki ga takoj s seboj odpelje. Krik in plosk zadoni po milanskih ulicah, kralj in njegova okolica pa umolklo strmita, ne vedoč, ali bedita ali sanjata. Leonardo si je pridobil brezmejno hvalo, rekli so mu odslej le „meraviglio del mondo — čudež sveta“. Škoda, da je i ta čarobni lev izginil, da nikdo ne vé, kako in kam.

Leta 1499. je šel Leonardo v Florencijo, kjer mu je bilo izročeno jako pomenljivo delo. Signoria je naročila njemu in Michelangelu — kakor smo že čuli —, naj okrasita mestno dvorano s prizori iz florentinske zgodovine. Michelangelo je na karton naslikal zmago nad Pižani, Leonardo je pa uprizoril za Florencijo toli slavno bitko pri mestu Anghiari. Oba kartona sta kla-

sično dovršena; sodniki so umolknili, ko so imeli izreči sodbo, kateri je lepši. Leonarda in Michelangela so slavili umetniki kot nedosežna mojstra. A čudno; tudi to Leonardovo delo, neprecenljivo po svoji vrednosti, pogubilo se je na neznan način.

L. 1514. pride Leonardo v Rim. Zvezda pridruži se zlatim zvezdam, ki so ono dōbo v Rimu tako jasno bliščale in razlivale svojo svetlobo po celem omikanem svetu. V Rimu je ostal Leonardo le malo časa, a postavil si je v večnem mestu trajen spomenik. Kar so drugi kraji na njegovih delih pregrešili z uničevanjem, to je hvaležni Rim ljubeznivo popravil s tem, da je njegova tamošnja dela pristna in sveža ohranil do današnjega dné. Poleg cerkve Sant' Onofrio v Rimu stoji preprost samostan očetov Hijeronimčanov. V njem, na hodniku, je naslikal Leonardo Marijo Devico tako ljubo in milo, da zavzema ta Madonna jedno prvih mest med Marijinimi podobami. Druga slavna Leonardova podoba v Rimu je: „Kristus med štirimi pismouki.“ Krasno, za Leonarda značilno je to delo.¹⁾ Jezus, ponižnost in nedolžnost sama, stoji sredi med razkačenimi in togotnimi farizeji, ki se neznosno širokoustijo in bahajo s svojo puhlo učenostjo. Kakor povsodi, zadel je tudi tukaj Leonardo značaje res mojstersko. V tem mu je malokdo kos.

To svojo izredno krepost, značaje uprizoriti, pokazal je v Rimu posebno še na dveh alegoričnih slikah, „Krotkost“ in „Ničemurnost“, kateri kaže na dveh ženskih podobah z mojstersko dovršenostjo.

Leonardo je bil že od nekdanj ljubljene francoskega kraljevega dvora. Ko je dospel na prestol Franc I., vnet za zunanji lišp in blišč, povabil je takoj v začetku svoje vlade Leonarda, naj se preseli na Francosko, kjer mu bo v kraljevih palačah kraljevo življenje na razpolago. Da Vinci, že itak visoko leteč v svojih željah, sprejme povabilo ter se preseli l. 1516. na Francosko. Za umetnost je s to preselitvijo že umrl. Ne samo njegova starost, še bolj mu neprestane svečanosti, vedni šum in le francoskim kraljem lastna razkošnost, niso puščali veliko časa za resno umetnost. Le dve sliki imamo iz te dōbe od njega: „La belle ferronnière“ in jako lepo sveto družino, imenovano „La vierge aux rochers“ (Devica na skali).

Kralj Franc I. ga je spoštoval kakor svojega očeta, in ljubil kakor svojega otroka z vsem srcem. On sam ga je klical vedno le z laskavim priimkom „dragi oče“. Pričakoval je od Leonarda še bogato zbirko nesmrtnih umotvorov

¹⁾ Mal posnetek te slike glej v „Dom in Svet“-u l. 1893., str. 529.